

Ár 2013, föstudaginn 25. janúar, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Guðlaug B. Ólafsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 167/2012:**

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 9. október 2012, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 21. september 2012. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 18. október 2012, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 15. nóvember 2012. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 20. nóvember 2012, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 14. desember 2012.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 11., 18. og 25. janúar 2013.

II.

Málsatvik.

Þann 6. september 2005 var skjalið „Yfirlýsing vegna láns með sjálfskuldarábyrgð og/eða lánsveði“ undirritað. Þar kom fram að sóknaraðili og A óskuðu eftir að gangast í ábyrgð fyrir B fyrir láni að fjárhæð kr. 1.500.000. Sóknaraðili og A óskuðu með undirskrift sinni eftir að falla frá greiðslumat. Fram kom að ábyrgðarmaður gæti óskað eftir að falla frá rétti sínum til að sjá greiðslumat lántakanda. Ef heildarábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum lántakanda við sparisjóðinn var kr. 1.000.000 eða meira var ekki hægt að falla frá ósk um greiðslumat. Sparisjóðurinn áskildi sér rétt til að greiðslumeta lántakanda þótt allir ábyrgðarmenn féllu frá beiðni um greiðslumat. Einnig kom fram á yfirlýsingunni að meira en helmingi lánsupphæðar yrði ekki varið til greiðslu á skuldum lántakanda eða annarra hjá sparisjóðnum. Þá var útdráttur úr 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga á skjalinu. Staðfesti sóknaraðili að hafa fengið og kynnt sér bækling um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð.

Þann 16. september 2005 var skuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 1.500.000, gefið út af B til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili og A tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu.

Í málinu liggur fyrir útskrift úr tölvukerfi FF, dags. 16. september 2005 merkt „Greiðslumat“ og kennitölu B. Ekki er gert ráð fyrir undirritunum á blaðinu og er það ekki undirritað af neinum. Á útprentun þessari kemur fram að hreinar tekjur fyrir og eftir lánveitingu séu kr. 137.000, greiðslubyrði lána fyrir lánveitingu kr. 0 en eftir lánveitingu kr. 47.000. Annar fastur kostnaður var tiltekinn kr. 0 fyrir og eftir lánveitingu og framfærslukostnaður kr. 38.500 fyrir lánveitingu en kr. 38.457 eftir lánveitingu. Afgangur á mánuði var talinn kr. 98.500 fyrir lánveitingu og kr. 51.543 eftir lánveitingu. Heildartekjur, heildareignir og heildarskuldir voru kr. 0.

Þann 7. júní 2012 sendi umboðsmaður skuldara varnaraðila tölvupóst fyrir hönd sóknaraðila og óskaði eftir því að ábyrgð sóknaraðila yrði skoðuð og rökstudd afstaða tekin til gildis hennar. Varnaraðili kvað ábyrgðina gilda þann 11. júní 2012.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 21. september 2012.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að ábyrgð hans á skuldabréfi nr. X verði felld úr gildi. Sóknaraðili kveður varnaraðila ekki hafa farið eftir samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga við umrædda lánveitingu. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skuli tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gangist í ábyrgð enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Hvorki aðalskuldari né ábyrgðarmaður hafi skrifað undir greiðslumatið og þar með fengið tækifæri til að kynna sér niðurstöðu þess áður en ábyrgðarmaður hafi gengist í ábyrgðina.

Sóknaraðili kveðst ekki muna eftir að hafa fengið upplýsingabækling um bankans um skuldaábyrgðir og veðsetningar og ekki hafi hann verið upplýstur um efni þeirra skjala áður en hann hafi tekist á hendur sjálfskuldarábyrgðina.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að kröfu sóknaraðila verði hafnað. Varnaraðili vekur í upphafi sérstaka athygli á því að samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga sé ekki réttarheimild í íslenskum rétti heldur samkomulag sem feli í sér stefnuyfirlýsingu aðila þess um framkvæmd veitingu ábyrgða í tengslum við lánveitingar til einstaklinga. Í dómaframkvæmd hafi af þessum sökum, þegar ábyrgðarskuldbindingar eru felldar úr gildi, ekki verið vísað til samkomulagsins eins og sér til stuðnings niðurstöðu heldur hafi málsatvik verið metin heildstætt í ljósi 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Við þetta mat beri að líta til „efnis samnings, stöðu samningsaðilja, atvika við samningsgerðina og atvika sem síðar komu til“, sbr. 2. mgr. 36. gr. laga nr. 7/1936.

Varnaraðili telur nefndina (svo) vera í villu um tilgang og markmið samkomulagsins sem og hvers konar mat þurfi að fara fram til þess að ógilda samninga á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936. Nefndin virðist einungis meta atvik

máls með hlutlægum hætti, þ.e. hvort að skilyrðum samkomulagsins hafi verið fullnægt, og virði hið huglæga mat 36. gr. laga nr. 7/1936 algjörlega að vettugi.

Varnaraðili telur markmið og tilgang samkomulagsins að tryggja að ábyrgðarmaður þekki fjárhagsstöðu skuldara á þeim tíma sem gengist sé í ábyrgð. Sé það einkum gert í því skyni að ábyrgðarmaður sé upplýstur um neikvæða greiðslugetu skuldara en slík niðurstaða auki augljóslega líkur á að skuldbindingin falli að hluta eða að öllu leyti á ábyrgðarmanninn. Áréttað skuli að greiðslumat kynni aðeins greiðslugetu skuldara á hverjum tíma og sé ekki trygging fyrir jákvæðri greiðslugetu til framtíðar.

Varnaraðili bendir á að það að upplýsingaskylda hafi verið vanrækt leiði því ekki til þess að ábyrgð teljist sjálfkrafa ógild heldur þurfi að meta hvort að hin vanræкта upplýsingaskylda leiði til þess að ósanngjarnt sé eða andstætt góðri viðskiptavenju að varnaraðili beri ábyrgðina fyrir sig. Það þurfi með öðrum orðum að meta hversu mikil áhrif hin vanræкта upplýsingaskylda hafi á stöðu ábyrgðarmanns í dag en mat samkvæmt 36. gr. laga nr. 7/1936 megi ekki einskorðast við stöðu hans á þeim tíma sem til skuldarinnar hafi verið stofnað.

Varnaraðili telur engin efni til þess að ógilda veðsetninguna á grundvelli 36. gr. laga nr. 7/1936. Vísar varnaraðili einkum til dóms héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-2375/2011 en málsatvik séu sambærileg að mestu leyti. Í því máli hafi ekki verið fallist á að ógilda ábyrgð þrátt fyrir að ábyrgðarmanni hafi ekki verið kynnt niðurstaða greiðslumats.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðila hafi verið fenginn upplýsingabæklingur um sjálfskuldarábyrgðir og lánsveð. Í bæklingnum hafi ábyrgðarmenn sérstaklega verið hvattir til þess að kynna sér fjárhag skuldara vel áður en gengist væri í ábyrgð. Þar hafi jafnframt verið greint rækilega frá eðli sjálfskuldarábyrgðar og hvaða áhrif það gæti haft fyrir ábyrgðarmann að taka á sig slíka ábyrgð. Þess skuli getið að í dómi héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-2375/2011 hafi slíkur upplýsingabæklingur ekki verið afhentur en það hafi þó ekki leitt til ógildingar ábyrgðarinnar. Í tilviki sóknaraðila hafi hins vegar verið fullnægt skilyrðum 1. mgr. 4. gr. samkomulagsins og því gengið lengra af hálfu varnaraðila en gert hafi verið í máli héraðsdóms.

Varnaraðili vísar til þess að sóknaraðili hafi sérstaklega óskað eftir því að falla frá greiðslumati og rétti sínum til þess að sjá niðurstöðu þess. Með þeim hætti hafi sóknaraðili lýst því yfir að hann myndi gangast í ábyrgð hvort sem greiðslumat færi fram eða ekki og hver sem niðurstaða þess yrði. Vísar varnaraðili því til stuðnings til dóms Hæstaréttar í máli nr. 116/2010. Með öðrum orðum hafi greiðslumatið eða niðurstaða þess ekki verið ákvörðunarástæða fyrir sóknaraðila fyrir því að gangast í ábyrgð fyrir son sinn. Í því sambandi megi geta þess að í fyrrgreindu héraðsdómsmáli hafi ábyrgðarmaður lýst því yfir að „þótt henni hefði verið kynnt efni umrædds greiðslumats áður en hún skrifaði undir skuldabréfið í maí 2007, hún hefði allt að einu undirritað bréfið sem veðsali eins og hún gerði.“ Telur varnaraðili framangreint jafnast á við áðurgreinda yfirlýsingu sóknaraðila.

Vísar varnaraðili til þess að í samræmi við ákvæði samkomulagsins hafi greiðslumat verið framkvæmt 16. september 2005 vegna ábyrgðarskuldbindingar sóknaraðila. Niðurstaða greiðslumatsins hafi verið sóknaraðila til reiðu við undirritun skuldabréfsins. Hafi sóknaraðila snúist hugur um ósk sína að falla frá greiðslumati hafi honum verið í lófa lagið að kalla eftir upplýsingum um greiðslugetu skuldara á þeim tíma enda hafi honum verið kunnugt um að greiðslumat skyldi framkvæmt þegar ábyrgð næmi kr. 1.000.000 í samræmi við 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins. Samkvæmt samkomulaginu beri lánveitanda aðeins að tryggja að ábyrgðarmaður geti kynnt sér

niðurstöðu greiðslumats en hvergi sé ábyrgðarmanni meinað að láta það hjá líða. Til hliðsjónar megi geta þess að skylda lánveitanda til að afla skriflegrar undirritunar ábyrgðarmanns sé einungis áskilin þegar greiðslugeta skuldara sé neikvæð.

Varnaraðili vísar til þess að ekki verði fram hjá því litið að niðurstaða greiðslumatsins hafi verið jákvæð, þ.e. að matið hafi bent til þess að skuldari gæti staðið við skuldbindingar sínar. Fullyrða megi að jákvæð niðurstaða greiðslumats sé ekki íþyngjandi fyrir ábyrgðarmenn og leiði sú niðurstaða sjaldnast, ef einhvern tíma, til þess að ábyrgðarmenn hverfi frá því að gangast í ábyrgð. Í því sambandi verði einnig að líta til þess að skuldabréfið hafi verið útgefið í september 2005 og hafi skuldari staðið í skilum með skuldbindingar sínar í tæp fjögur ár eða fram til falls FF í júlí 2009. Staða sóknaraðila í dag sé ekki afleiðing þess að hann hafi ekki kynnt sér jákvætt greiðslumat sonar síns heldur megi stöðu hans rekja til efnahagshrunsins á Íslandi sem hafi leitt til þess að greiðslugeta margra hafi skerst að einhverju leyti. Nú reyni sóknaraðili hins vegar að fá fyllilega lögmætri ábyrgð hnekkt með vísan til þess að honum hafi ekki verið kynnt mat á greiðslugetu sonar síns á árinu 2005 sem hafi verið jákvætt.

Í ljósi framangreinds og með vísan til þess að nefndinni beri að framfylgja fordæmi dómstóla í úrskurðum sínum telur varnaraðili engin efni til þess að ógilda ábyrgðarskuldbindingu sóknaraðila.

Að lokum áréttar varnaraðili að upplýsingagiöf varnaraðila lúti aðeins að niðurstöðu greiðslumatsins en ekki að þeim gögnum sem liggi til grundvallar greiðslumatinu, sbr. dómur Hæstaréttar í máli nr. 141/2012. Af þeim sökum sé því sérstaklega mótmælt, sem fram komi í kvörtun sóknaraðila og tölvupósti umboðsmanns skuldara að skuldari eða sóknaraðili hafi þurft að staðfesta greiðslumatið með undirritun sinni til þess að skilyrðum samkomulagsins væri fullnægt. Samkomulagið geri ekki ráð fyrir að skuldari staðfesti greiðslumatið nema í þeim tilvikum sem ábyrgðarmaður óski eftir því að sjá gögn til grundvallar greiðslumatinu enda séu þau gögn bundin trúnaði í samræmi við þagnarskyldu 58. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. X, útgefnu af B til FF.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. FF var einn þessara sparisjóða og leiðir varnaraðili rétt sinn í máli þessu frá því félagi. Verður varnaraðili talinn bundinn við efni þess, en þeim skilningi hafnað að einungis sé um að ræða stefnuyfirlýsingu aðila þess um framkvæmd á veitingu ábyrgða í tengslum við lánveitingar til einstaklinga.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000.

Í máli þessu liggur fyrir greiðslumat sem skráð var þann 16. september 2005. Enginn skrifar undir umrætt greiðslumat, en á því verður byggt að það hafi verið

unnið vegna umræddrar lánveitingar. Ekki hefur verið hreyft sérstökum athugasemdum af hálfu sóknaraðila við efni greiðslumatsins og á því eru engir sýnilegir ágallar, svo verulegir að varnaraðili verði talinn hafa vanefnt skyldu sína til að framkvæma greiðslumat á skuldara.

Í 4. gr. samkomulagsins er fjallað um upplýsingagjöf til ábyrgðarmanns áður en til skuldaábyrgðar er stofnað. Í ákvæðinu er í fyrsta lagi kveðið á um það að fjármálafyrirtækjum beri að gefa út upplýsingabækling um skuldaábyrgðir og veðsetningar og dreifa með skjölum sem afhent eru ábyrgðarmönnum til undirritunar og með undirritun lánsúmsóknar eða annarra gagna sem fyllt eru út í tengslum við afgreiðsluna skal ábyrgðarmaður staðfesta að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklings um ábyrgðir.

Í 2. mgr. 4. gr. ræðir um hvernig ábyrgðarmaður skal með undirritun sinni staðfesta að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklingsins og staðfesta sérstaklega ef það á við að honum sé kunnugt um að ráðstafa eigi meira en helmingi lánsfjárhæðar til uppgreiðslu eldri lána.

Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Ef niðurstaða greiðslumats bendir til að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Í dómi héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4871/2011 lá fyrir að greiðslumat hafði verið framkvæmt og kynnt greiðanda. Það hafði hins vegar ekki verið kynnt ábyrgðarmanni sem hafði þó kynnt sér efni upplýsingabæklings um persónuábyrgðir og veðsetningar þriðja aðila. Byggt var á því sjónarmiði í umræddum dómi héraðsdóms að ábyrgðarmaður hefði getað kynnt sér greiðslumatið hefði hann viljað gera það og talið það ákvörðunarástæðu fyrir því að lána veð í íbúðinni. Hann hafi skrifað undir skuldabréfið þar sem sérstaklega var tilgreint að hann hafi kynnt sér efni upplýsingabæklings um persónuábyrgðir og veðtryggingu þriðja aðila. Ábyrgðarmaður hafi tekið þá ákvörðun að lána veð í íbúð sinni. Í slíku felst skuldbinding sem honum beri að standa við.

Í máli þessu liggur fyrir að niðurstaða greiðslumats var jákvæð. Sóknaraðili gat kynnt sér greiðslumatið hefði hann viljað það og talið það ákvörðunarástæðu fyrir því að gangast í sjálfskuldarábyrgð til tryggingar skuldabréfinu. Þá staðfesti sóknaraðili að hafa kynnt sér upplýsingabækling um sjálfskuldarábyrgðir. Sóknaraðili tók þá ákvörðun að gangast í sjálfskuldarábyrgð, en í slíku felst skuldbinding sem honum ber að standa við. Eru því ekki forsendur til að fella ábyrgð sóknaraðila niður á grundvelli samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, sbr. dóm héraðsdóms Reykjavíkur í máli nr. E-4871/2011 og úrskurði úrskurðarnefndar um viðskipti við fjármálafyrirtæki nr. 94/2012 og 101/2012.

Er í ljósi framangreinds ekki unnt að fallast á það með sóknaraðila að ógilda beri umrædda sjálfskuldarábyrgð, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerna.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, M, á hendur varnaraðila, F, er hafnað.

Reykjavík, 25. janúar 2013.

Haukur Guðmundsson

Guðlaug B. Ólafsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson

Sérálit Geirs Arnars Marelssonar og Hildigunnar Hafsteinsdóttur

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. X útgefnu af B til FF.

Sóknaraðili krefst þess að ábyrgð hans á skuldabréfi nr. X verði felld úr gildi. Sóknaraðili telur varnaraðila ekki hafa farið eftir samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga við umrædda lánveitingu. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skuli tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gangist í ábyrgð enda liggi fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Hvorki aðalskuldari né ábyrgðarmaður hafi skrifað undir greiðslumatið og þar með fengið tækifæri til að kynna sér niðurstöðu þess áður en ábyrgðarmaður hafi gengis í ábyrgðina. Sóknaraðili kveðst ekki muna eftir því að hafa fengið upplýsingabækling bankans um skuldaábyrgðir og veðsetningar og ekki hafi hann verið upplýstur um efni þeirra skjala áður en hann hafi tekist á hendur sjálfskuldaábyrgðina.

Varnaraðili krefst þess að kröfunni verði hafnað og vísar til þess að sóknaraðili hafi sérstaklega óskað eftir því að falla frá greiðslumati og rétti sínum til að sjá niðurstöðu þess. Varnaraðili byggir jafnframt á því að greiðslumat hafi verið framkvæmt og það verið jákvætt og verið til reiðu við undirritun skuldabréfs.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dagsett 1. nóvember 2001, er undirritað af Sambandi íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. FF var einn þessara sparisjóða og leiðir varnaraðili í máli þessu rétt sinn frá því félagi. Verður varnaraðili talinn bundinn við efni þess, en þeim skilningi hafnað að einungis sé um að ræða stefnufirlýsingu.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að greiðslumeta skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000.

Í máli þessu liggur fyrir útskrift úr tölvukerfi FF, dagsett 16. september 2005 merkt „Greiðslumat“ og kennitölu B. Enginn skrifar undir umrædda útskrift og er ekki gert ráð fyrir undirritun á blaðinu. Svo virðist sem útskriftin sé ekki fullklárað þar sem upplýsingar vantar um heildartekjur, heildareignir, heildarskuldir og annan fastan kostnað. Greiðslumatið uppfyllir því ekki lágmarkskröfur og þykir því ekki sannreynt hvort niðurstaða þess hafi verið jákvæð.

Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggi fyrir að

greiðandi hafi samþykkt það. Ef niðurstaða greiðslumats bendir til að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Þegar atvik málsins eru metin heildstætt, þ.á.m. að ábyrgðarmanni var ekki kynnt niðurstaða greiðslumats eða bent á þann möguleika að kynna sér gögn þau sem lágu til grundvallar greiðslumati eru forsendur til að ógilda ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. nr. X, með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Í ljósi framangreinds er fallist á með sóknaraðila að ógilda sjálfkuldaábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, M, á skuldabréfi nr. X, útgefnu af B til FF er ógild.

Reykjavík, 25. janúar 2013.

Geir Arnar Marelsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir